

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 6 Sayı: 24 Volume: 6 Issue: 24

Kış 2013

Winter 2013

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

DİN PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN TAASSUBUN PSİKANALİZİ

THE PSYCHOANALYSIS OF FANATHICISM IN THE SENSE OF RELIGION PSYCHOLOGY

Dr. Bedri KATIPOĞLU*

Öz

Önce şunu vurgulamak gerekir ki, insan, Allah tarafından fitrat üzerine yaratılmış bir varlıktır. Bu nedenle insanın ilahi kurallar çerçevesinde yaşaması gerekir. İslam Dinine göre her şeyin en güzeli fitrat kurallarına göre orta yolu izlemektir. Aksi halde insanın yapısı bozulur. Toplumsal hayatta taassub dahil her türlü kötülük görülebilir, ancak tarih boyunca taassubun en yaygın olduğu alanlar şunlardır: 1- İnançsızlık konusunda taassub 2-İrk ve milliyet taassubu 3-Dini cemaat ve mezhep taassubu 4-Sevgi ve nefret taassubu. Esasen her çeşit taassup ruh sağlığı için çok tehlikelidir. Taassup sadece bireysel açıdan değil aynı zamanda toplumsal açıdan da büyük bir sıkıntı nedenidir.

Sonuç olarak şunu söyler ve şunu tavsiye edebiliriz. Taassup tüm insanlık için çok kötü bir düşünce ve çok kötü bir davranıştır. Bu sebeptendir ki tüm Müslümanlar taassubu derhal terk etmelidir.

Anahtar Kelimeler: Taassup, Mezhep Savaşları, Fitrat, Toplumsal Erozyon, Ruh Sağlığı.

Abstract

The point to emphasize first is that, the human being was created by God, just about the nature. For this reason the human being must live in the rules of divine.

According to Islam, most beautiful of everthing to go to the middle of road. Otherwise the humanbeing nature is spoilt. In this way, included fanaticism and another all bad behaviors is seen in the community.

Fanaticism is tie up to a person or some things too with blindness. Different kinds of fanaticism can be seen in every part of human life. But the different parts of fanaticism which were seen mostly during the history are as follows: 1-The fanaticism of faithlessness 2-The fanaticism of race and nationality 3-The fanaticism of religious community and sect 4-The fanaticism of love and hate. Fundamentally, all the fanaticism is very danger for mental health. By the way fanaticism is not only danger for individual but it is danger for community at the same time.

As a result we can say and we can advise that, the fanaticism is very bad thought and behavior for all humanity. So all Muslims at once abandoned the fanaticism.

Keywords: Fanaticism, Sect Wars, Nature, Communal Erosion, Mental Health.

* Yrd.Doç.Dr., Celal Bayar Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Amaç:

Gerek sosyal psikoloji ve gerekse Din Psikolojisi açısından yapılacak ciddi araştırmalar, taassubun insanlık alemi açısından çok büyük bir ruhsal saplantı olduğunu dolayısıyla hem birey hem de toplum dokusunu ifsad eden bir etken olduğunu açıkça ortaya koyacaktır. Zira karşıt duygu,düşünce,renk ve inaçlara tahammül'ün olmadığı toplumlarda kollektif paranoya'ya varabilecek zihinsel karmaşalar açığa çıkabilir. Kin, nefret, kaos ve hatta savaş.

Bu araştırmayı yapmamızın esas amacı taassup ile ilgili meydana gelen psikososyal olayları derinlemesine anlatmak değildir. Sadece taassup içinde bulunan veya bulunması muhtemel insanların kişilik ve karakter yapılarını objektif olarak tanıyabilmek ve böylesi patolojik bir ruh halinin hem Din Psikolojisi hem de toplum psikolojisi açısından ne kadar ürkütücü ve çirkin olduğunu vurgulamaktır.

Taassup ve çağdaş söylemi olan fanatizm hakkında şüphesiz çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Özellikle toplum psikolojisi ve psikopatoloji açısından fanatizm ve taassup ile ilgili birçok eser yazılmıştır.Ancak sık sık vurguladığımız gibi bu ve benzeri konular daha ziyade batı kaynaklı öğretilerden ya çeviri ya da alıntıdır.Biz özellikle taassup gibi hem mazide hem günümüzde hem de atide birey ve toplumlara derin yaralar açması muhtemel olan bir konuyu Din Psikolojisi açısından değerlendirmeye çalıştık.Ve tarihin her döneminde toplumsal kaoslara neden olan bu ruhsal sapmanın yanlışlığını vurgulayıp akademik hayata bir katkı sağlamak amacıyla araştırdık.

Giriş:

Fitratı gereği hem iyilik hem de kötülük duygularını potansiyel olarak ihtiva eden insan, bilerek ya da bilmeyerek çeşitli olumsuz düşünce ve davranışlar içine düşebilmektedir. İşte bunlardan biri de taassup psikolojisidir. Taassup kavramını anlamak için önce asabe ve asabiyet sözünün analizini yapmak gerekir. İslam öncesi Cahiliye döneminde aralarında baba tarafından organik bağ bulunan akrabaların meydana getirdiği topluluğa asabe denilmektedir. Bu topluluğun bütün bireylerini birbirine bağlayan veya herhangi bir dış tehlikeye karşı koymak veya saldırıda bulunmak gerektiğinde bütün topluluk üyelerinin harekete geçmesini sağlayan birlik ve dayanışma ruhuna da asabiyet denilmektedir. Asabiyetin olumlu yönü olmakla beraber İslam öncesi cahili Arap toplumlarında akrabalarını veya genellikle kabilesini haklı haksız her konuda müdafa etmesine yönelik haddi aşan menfi yönü de bulunmaktadır. İslam kültürü açısından çirkin ve yanlış görülen de budur¹.

Kur'an-ı Kerimde "asabiye" kelimesi geçmemekle beraber ona yakın bir mana ifade eden "hamiye" kelimesi geçmektedir. Hangi isim adı altında olursa olsun bu düşüncenin temel yapısını teşkil eden soy üstünlüğü, kabilecilik ve kavmiyet davalarının tümüyle red edildiği Allah katında gerçek üstünlüğün ancak takva ile olacağını Kur'an-ı Kerim açıkça vurgulamaktadır².

Peygamber Efendimiz (s.a.v) asabiyeti, bir kimsenin kavmine zulumde yardım etmesi olarak tarif etmiştir.

İnsanları böyle bir yardımlaşmaya götüren asabiyet ise"Halkı bir asabiyet için toplanmaya çağırın, bir asabiyet için savaşın ve asabiyet uğrunda ölen bizden değildir."hadisi şerifi ile de yasaklanmıştır³. Peygamber Efendimizin bu sözü ile şüphesiz zulme dayalı tüm cahiliye taassuplarının yanlış olduğu vurgulanmıştır. İster nesep ve ulus milliyetçiliği ister renk ve mezhep milliyetçiliği olsun zulme dayalı olarak açığa çıkan tüm söylem ve eylemler Peygamberimize göre mülgadır. Burada yasaklanan asabiyet ise bir insanın kendi milletini,

¹ Bkz.Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.c.3 ss.453-455,İslam Ansiklopedisi .c.1 ss.663-664 Dini Terimler Sözlüğü, s.345

² Ali İmran Suresi(3) 103, Maide Suresi(5)2, Hucurat Suresi(49) 9-13, Tekastür (102)1-8

³ İbni Mace Es'Sünen fiten 7

vatanını sevmesi veya ona karşı özel bir hassasiyet ve ilgi göstermesi değil sadece akrabalık ve soydaşlık gayretiyle zulme dayalı haksız davranışlar karşısında bile müdafaa etme olayıdır.

Bu itibarla söz konusu hadisi şeriften esinlenerek asabiyetin İslam'da tamamen yasaklanmadığını ifade etmek de mümkün sayılır. Zira insanın kendi milletini, sülalesini veya akrabalarını sevmesi şeklindeki fitri bir asabiyet tabii ve normal sayılır. Ancak bu duygu üstünlük psikolojisine dönüşüp zulme sebebiyet vermemelidir. Bir bakıma evrensel insan hakları beyannamesi sayılan Veda hutbesinde ise Peygamber Efendimiz bu konu ile ilgili olarak şöyle demiştir. "Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Adem'in çocuklarıdır, Adem ise topraktır, Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi: kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah'tan korkmaktır. Allah yanında en kıymetli olanınız O'ndan en çok korkanınızdır. Yine Peygamberimiz (s,a,v) başka bir sözünde "Allah, sizin suretlerinize ve bedenlerinize bakmaz fakat O,sizin kalplerinize bakar"⁴ diyerek ilgili konulara vurgu yapmıştır.

Öte yandan hükmi düzeyde olan taassup anlayışı var ki, böylesi bir taassub, bilimsel, dini veya akli delillere dayanmadığı halde insanların çoğu kez doğru ya da yanlış olduğuna bakmadan bir şeye veya kişiye cahilce veya körü körüne bağlanması anlamına gelir ki bunun Türkçedeki karşılığı bağnazlık batıdaki karşılığı ise fanatizm ve holiganizm adıyla bilinmektedir. Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olanlarda bu saplantı daha yaygındır.

Siyasi bir partiye fanatik manada bağlı olunacağı gibi bir futbol takımına ya da bir ırk, gurup veya cemaate de fanatik anlamda bağlı olmak mümkündür. Fakat taassubun revaç bulduğu alanlar genellikle dini, siyasi ve ideolojik alanlardır⁵.

Taassubun karşısında müsamaha yani tolerans ve hoş görü anlayışı da vardır. İslam Dininin çizdiği sınırlar içinde örneğin Kitap, Sünnet ve İcma'nın kesin hükümlerine tezat teşkil etmeyen fikir ve davranışları, hoşgörü ile karşılamak müsamaha sayılır. Bir insanın farklı düşünenlere cephe almadan onlara kafir, sapık ve fasık demeden kendi duygu ve düşüncelerinde veya mezhep ve meşrebinde sebat etmesi muhafazakarlık sayılır. Bu ve benzeri anlayışlar tabii ki zararlı değildir. Zarurat'ı diniye ve kat'i hükümler üzerinde sebat etmek taktire şayan bir davranıştır. Çirkin, yanlış ve zararlı olan ise, ictihadi ve zanni hükümlerde gösterilen taassuptur. Bunlarda kendisi gibi düşünmeyenlere düşmanlık edip cephe alma saplantısı vardır. İşte bu gibi davranışlar hem birey hem de toplum için zararlıdır. Öte yandan insanlarda herhangi bir konuda oluşabilecek aşırı sevgi ve alaka bilimsel bilgi ile değil de cehalet ile desteklenirse orada taassub açığa çıkar. İlimle desteklenirse işte o zaman müsamaha ve hoşgörü açığa çıkar.

Taassub sahiplerine aynı zamanda mutaassıb da denir. Halk arasında mutaassıb kelimesi dindar anlamında kullanıyorsa da bu fevkalade yanlış bir kullanım şeklidir. Taassuba en çok karşı çıkan din şüphesiz İslam Dinidir. Hz.Muhammed(s.a.v) müşrikleri İslam'a davet ederken onlar,körü körüne atalarının dinine sarıldıkları, hiçbir bilimsel araştırmaya müracaat etmeden atalarından batıl üzere gelen kendi dinlerini üstün gördükleri daha doğrusu zannettikleri için İslam Dinini ve dolayısıyla tevhid ilkesini kabul etmiyorlardı. İman etmeme konusunda müşriklerin gösterdikleri bu kör inada Kur'an-ı Kerim cahiliye taassubu (hamiyyetü'l cahiliye) adını vermektedir⁶.

İnsanı Ahsen-i takvim üzere yaratan Allah (c.c), gerek beşeri ihtiyaçlarında ve gerekse ibadetlerde insanın nasıl davranacağını ve ne şekilde yaşaması gerektiğini Kur'an-ı Kerim ve Resulü aracılığı ile bildirmiştir. Yarattığı kulların maddi ve manevi yapısını en iyi bilen Allah (c.c), yine insanın yaratılışına en uygun olan görevleri vermiş ve yapamayacağı şeyleri onlara

⁴ Keş'ül Hafa 1/738

⁵ Bkz.S. Hayri Bolay: Felsefi Terimler Sözlüğü s.86

⁶ Fetih Suresi (48)26

asla yüklememiştir⁷. İşte bu nedenle İslâm Dini insanın ruhsal ve bedensel planda yaratılış gayesine uygun olarak yaşamasını istemektedir. Kur'an-ı Kerim, bir çok ayetinde fitratının gereğini yapıp Rabbanî yol üzerinde giden insanları iki cihan saadeti ile müjdelenmekte, tam tersini yapıp asi olanları ise ilahî azap ile uymaktadır.

Kur'an-ı Kerim ve Hadis'i şeriflerde konuyla ilgili metinlerden anlaşıldığına göre Müslümanların tüm yaşamlarında, davranışlarında ve hatta ibadetlerinde orta yolu tutması tavsiye edilmektedir. İşte bazı örnekler:

1- "Sonra biz o kitabı kullarımız arasında seçtiklerimize miras verdik. Onlardan kimi nefesine zulmeder, kimi ortadan gider kimi de Allah'ın izni ile hayırlarda öne geçmek için yarışır. İşte büyük fazilet budur."⁸

2- "İşte böyle. Biz sizi doğru bir yola çıkarıp orta yolda yürüyen bir ümmet yaptık ki siz bütün insanlara şahitler olasınız"⁹.

3- "İşlerin hayırlısı orta yollu olanıdır"¹⁰.

4- "Nasara'nın ibni Meryemi batıl üzere övdükleri gibi sizde beni övmekte mübalağa göstermeyiniz. Şüphesiz ben bir kulum. Bana Allah'ın kulu ve resulü deyiniz"¹¹.

Şüphesiz İslâm Dini, her konuda olduğu gibi dua ve ibadetlerde dahi orta yolu tavsiye etmektedir. Eğer Allah ve onun elçisinin tavsiye ettiği orta yoldan uzaklaşırsa insanlarda potansiyel olarak bulunan akıl kuvveti, şehvet kuvveti ve öfke kuvvetine ait denge bozulur. İşte taassup özellikle akıl kuvvetinin ifrat veya tefriti ile şekillenen olumsuz bir davranıştır. Bu gibi davranışlar bilgi ve şuur seviyesi düşük kişilerde çoğu kez saplantı haline dönüşmekte ve toplum için büyük tehlike arz etmektedir.

Son derece önemli olması nedeniyle önce şunu vurgulamak gerekir ki, insan, Allah tarafından fitrat üzerine yaratılmış bir varlıktır. Bu nedenle insanın ilahî kurallar çerçevesinde yaşaması gerekir. İslam'a göre her şeyin en güzeli fitrat kurallarına göre orta yolu izlemektir. Aksi halde insanın yapısı dejenere olur. Toplumsal hayatta taassup dahil her türlü kötülük görülebilir, ancak tarih boyunca taassubun en yaygın olduğu alanlar şunlardır.

1- İnançsızlık Taassubu:

Taassubun en şiddetli olanı hiç şüphesiz bazı insanların, iman etmeme konusunda tarih boyu gösterdiği inat psikolojisidir. Hem uyarıcı hem de müjdecî olan peygamberlerin getirmiş olduğu tevhid (Allah'ın birliği) çağrısını reddeden küfür ve şirk mensuplarının takındığı taassup psikolojisini Kur'an-ı Kerim şöyle haber vermektedir:

a- "Allah'ın indirdiğine tabi olun denildiğinde onlar şöyle dediler: Hayır atalarımızı neyin üzerinde bulduksa ona uyarız. Ya ataları bir şeye akıl erdiremez ve doğruyu seçemez idiyse de mi. (onlara uyup gidecekler)"

"Allah'ın indirdiğine tabi olun denildiğinde onlar şöyle dediler. Hayır, atalarımızı neyin üzerinde bulduksa biz ona tabi oluruz. Ya ataları bir şeye akıl erdiremez ve doğruyu seçemez olsalar da mı?"

"Onlara Allah'ın indirdiğine tabi olun denildiğinde, hayır biz atalarımızı neyin üstünde bulduksa onun ardınca gideriz diyorlar. Şeytan onları cehennem alevli ateşine çağırıyorsa da mı¹²?"

⁷ Bakara Suresi(2) 286

⁸ Fatır Suresi(35) 32

⁹ Bakara Suresi(2) 143

¹⁰ Aclunî: Keşf'ül Hafa 1, 1247

¹¹ Sahih'i Buhari Muhtasarı, Tecrid'i Sarih Tercemesi, 9/1405

¹² Bakara Suresi(2)170, Maide Suresi(5) 104, Lokman Suresi(31)21

b-“Dediler ki, ilahlarınızı sakın bırakmayın.Vedd’i, Süva’ı asla bırakmayın.Yeğus’u, Yeuk’u ve Nesr’i de bırakmayın¹³.”

Kur’an-ı Kerim, Küfür ve şirk üzerinde ısrar eden insanların Hak mesajlar karşısında nasıl da sapkın atalarının izinde olduklarını haber verirken onların koyu bir taassup içinde bulduklarını vurgulamaktadır. Analitik hiçbir düşünce yapmadan sadece ata olmasını gerekçe gösterip onların batıl izlerini takip etmek fevkalade büyük bir taassup sayılmaktadır. Oysa ataların izinden gitmek bir şartla olabilir. O da hidayet şartı ile. Bakara Suresi 133. Ayet bu konuya ışık tutmaktadır. “Ölüm Yakub’a geldiği vakit, siz onun yanında hazır mı idiniz? O, oğullarına benden sonra neye ibadet edeceksiniz dediği vakit, onlar; senin ilahına ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak’ın ilahı olan tek bir mabuda ibadet edeceğiz. Biz ancak ona boyun eğen Müslümanlarız dediler.”

İman etmeme taassubunu anlamak için özellikle Kur’andaki kıssaları dikkatle ve ibretle takip etmek gerekir. Hz.Nuh Aleyhisselam’ın kavminden Asrı Saadet dönemine kadar nice milletlerin ve oradaki mütref¹⁴ gurubunun koyu taassup nedeniyle küfür ve şirkte ısrar ettikleri, hem Allah’ın Ayetleri ve hem de Allah’ın elçileri ile istihza ettikleri gerekçesiyle azap kırbacından geçirildikleri haber verilmektedir.

İman etmeme taassubuna en veciz örnekleri ibretle sunan Kur’an-ı Kerim özellikle Firavun karakterine ve şürekası olan Karun ve Haman’a vurgu yapmaktadır. Adeta şeytan üçgenini oluşturan bu asi kişiler her türlü mucizeye rağmen yine iman etmemişler ve taassupları yüzünden dalalette kalmayı tercih etmişlerdir. Böylece Firavun Taha Suresi 79. Ayette de belirtildiği üzere hem kendi sapmış hem de kavmini saptırmıştır. Firavun ve şürekasındaki bu yoğun taassup izleri Asrı Saadet döneminde de Ebu Cehil veya Ebu Leheb gibi kişilerde tezahür etmiştir.

Şüphesiz iman etmeme konusundaki taassup sadece mazide kalmış değildir. Her zaman ve zeminde Firavun karakterine sahip insanlar vardır. Ve kıyamete kadar da devam edecektir. Yoğun taassup psikolojisi ile global katliam yapan emperyal güç odakları ve aktörleri bir bakıma Firavun’un taşeronluğunu yapmaktadır.

Kur’an-ı Kerim iman etmeyenlerden yani küfür milletinden söz ederken onların İlahi mesajlar karşısında gösterdikleri olumsuz refleksleri ve tavırları da haber vermektedir.

İman etmeyenlerin gösterdikleri derin taassup psikolojisi içinde en çok göze çarpan vasıflar şunlardır. Saldırgan ve zalim¹⁵, inkarcı¹⁶, gururlu¹⁷ mideye düşkün¹⁸, alaycı ve dünyaya meyilli¹⁹ yalancı²⁰ Allah yolundan uzaklaştırıcı²¹, Hayrı engelleyici²² İnananlara düşman²³, Allah anıldığı zaman öfkeli, tagut anılınca sevinçli²⁴ Kurana karşı tahammülsüz²⁵ En kötü varlık²⁶ Allah’a değil tagut’a dost olan²⁷. Bu ayetlerin ifade ettiği durumu, günümüze taşımak

¹³ Nuh Suresi (68)10

¹⁴ Kur’an-ı Kerimde mütref,Allah’ın birliğini inkar edip peygamberlerine karşı gelen top lumların zengin elebaşları olarak anılır.Bkz.Dini Terimler Sözlüğü, s.269

¹⁵ Bakara Suresi(2) 254, Hac Suresi(22) 72

¹⁶ Ankebut Suresi(29) 47

¹⁷ Mülk Suresi(67)20

¹⁸ Muhammed Suresi(47)12

¹⁹ Bakara Suresi(2)212

²⁰ Nahl Suresi(16)104-105

²¹ Bakara Suresi(2)27, Nisa Suresi(4)168-169

²² Kaf Suresi(50)24-26

²³ Bakara Suresi(2)105-109, Ali İmran Suresi(3)118-119,174

²⁴ Saffat Suresi(37)35 Zümer Suresi(39) 45

²⁵ Kelf Suresi(18)101, Kalem Suresi(68)51, Hac Suresi(22) 72

²⁶ Enfal 55 (8)Beyyine Suresi(98) 6

²⁷ Bakara Suresi(2)257

pekâlâ mümkündür. Şöyle ki geçmiş dönemlerde küfür ve şirk mensupları iman etmemek için nasıl koyu bir taassuba yönelmişler, çağımızda da yanlış ve batıl anlayışları hangi isim adı altında olursa olsun egemen kılmak için aynı taassubu gösteren ama görünürde demokrat ve hümanist tavır takınanlar da bulunmaktadır. Özellikle demokrasi ve laiklik kavramları kimi insanlar için taassup derecesinde bağlanılan kavramlardır. Zira Hakk'ı değil de batıl ve yanlış inanç ve anlayışları egemen kılmak isteyenler genellikle bu söylemlerle halkın önüne çıkmaktadırlar. Emperyal ülkelerin yöneticileri de çoğu kez bu kavramları maske yaparak küresel katliamlara yönelmişler ve fırsat buldukça hala da devam etmektedirler. İmansızlık ilgili olan bir kelime daha vardır. O da taguttur. Sözlük anlamı ise Allah'ın koymuş olduğu sınırları aşan ve bu sapkın görüşlerde taassup gösteren herkes için kullanılır. Ama özellikle bir kişi, Allah'a isyan edip onun kullarını kendisine boyun eğmeye zorlarsa o zaman o taguttur. Yani Allah'tan başka tapınılan ve tazim edilen herkes ve her şey tagut olabilir. Tagut'un başı şeytan olduğu halde bazen Firavun misali bir hükümdar bazen bir rahip, dini veya siyasi liderler bazen da bir sporcu veya sanatçı da tagut'laşabilir. Bu nedenle İslam iman esaslarında tagut'u red etmek öncelikli bir şarttır. Aksi halde iman kabul olmaz. İman ve İslam'ın özünü teşkil eden Kelimeyi Tevhid de zaten önce tagut'un inkarı ile başlıyor ve sonra Allah'ın bir tek oluşuna vurgu yapıyor²⁸.

2-Irk ve Milliyet Taassubu:

İrkçilik(rasizm) ve milliyetçilik kavramları her ne kadar birbirine benziyor görünseler de aralarından bazı farklar vardır.Türk Dil Kurumuna göre ırkçılık,insanların toplumsal özelliklerini biyolojik ve irksal özelliklerine indirgeyerek bir ırkın başka ırklara üstün olduğunu öne süren öğretidir. Milliyetçilik ise,maddi ve manevi açılardan millet ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışıdır.Bunun diğer adı ulusçuluktur.

Bu bağlamda ırkçılık,bir milletin veya belli bir ırkın, başka ırklara karşı üstünlük iddia etmesi ve sadece kendi ırkını ideal kabul etmesi ve başka millet ve ırklara karşı haksızlık etmek şeklinde tezahür eden bir taassup şeklidir. Ve ruhsal patolojinin araştırma alanlarına giren bir taassup şeklidir. Bu nedenle ırkçılığın olumlu hiçbir yönü yoktur.

Milliyetçilik ise,kişinin mensubu bulunduğu sosyal gurubu bu devlet ve millet de olabilir, benimseme,yaşatma ruhu ve gayretidir. Haddi aşmama şartıyla her toplum kendi vatanını, milletini ve devletini elbette sevebilir ve gelişmesini isteyebilir. Bu zaten doğal ve fitri bir davranıştır. Ancak bu millet ve milliyetçilik sevgisi itidal ve istikrar seviyesini aşar ve ırkçı siyonist yahudiler gibi ya da Hitler

Almanya'sındaki gibi psikopatolojik bir hal alıp üstünlük nevrozuna²⁹ dönüşürse işte o zaman hem birey hem de toplumlar için tehlike arz eder. Böylesi bir tehlike bireysel patolojinin dışında toplumsal paranoya'ya da dönüşerek şovenizm halini alabilir.

Bilindiği gibi fanatik şovenizm duygularıyla dolu olan yahudiler önceleri iman edeceklerini söyledikleri halde ırkçılık taassubu ile peygamber efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v) risaletine dahi inanmamışlardır. Kur'an-ı Kerim onların bu ırkçı tutumlarını şöyle haber vermektedir."Bir de onlara: Allah'ın indirdiği şeye iman edin dendiği zaman,"biz sadece bize indirilene inanırız" derler, diğerlerini inkar ederler. Halbuki o, kendi yanlarında bulunanı doğrulayan bir gerçektir. Deki: gerçekten size indirilene inaniyor idiyse bu bundan önce gönderilen peygamberleri niçin öldürüyordunuz³⁰?"

İslâm, insanlardaki renk ve ırk farklılığının onların tanınması için Allah (c.c.) tarafından verildiğini haber vermektedir. Hucurat Suresi 13. Ayet insanın yaratılış amacını ve bu amaç doğrultusunda en üstün olan kişilerin portresini de açık bir şekilde ifade etmiştir.

²⁸Daha geniş bilgi için bkz.A.El-Kattan-M.Ez-Zeyn:Tagut

²⁹ Megalomani: Çoğu kez kendine ve başkalarına zararı olup ve kendini dev aynasında gören karakter hastaları. Bkz.R.Adasal: Normal ve Anormal Açılan Psikososyal Yönleriyle Kişilik ve Karakter Portreleri, ss.21-25, K.Dinçmen: Deskriptiv ve Dinamik Psikiyatri, s.27

³⁰ Bkz. Bakara Suresi (2) 91

“Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız O’ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.” Asrı Saadet döneminde Bilâl-i Habeşi ya da Selman’ül-Farisi gibi kişiler ırkları ve renkleri ile değil sadece imanları sayesinde peygamberimizin yakınları olmuşlardır.

İslâm’da ırk ve milliyet taassubunun yasaklanmasının yegâne sebebi, bu taassubun, topluları bölmesi ve her türlü fitneye zemin hazırlamasıdır diyebiliriz. Peygamberimiz döneminde de ırk taassubunu alevlendirerek inananları tekrar cahiliye yobazlığına çevirmeyi planlayanlar olmuş ama Allah’ın lütfu ile onların hileleri tutmamıştır³¹.

İbni Haldun Mukaddime’sinin ikinci bölümünde asabiyete yer vermiştir. Ve o, asabiyete cahili duygularla değil pozitif duygularla yorum getirmeye çalışmıştır. Ona göre İslâm’da asabiyetin yasaklanmasının esas sebebi onun kötü ve çirkin işlerde kullanılmasına engel olması içindir. Ama bu ıstılahın, vatan, millet, soy sop ve akraba sevgisinin müspet işlerinde kullanılması mümkündür. Zira İbni Haldun’a göre milli birlik şuurunu canlı tutan ve devlet kurup onu yöneten güç asabiyet duygusudur. Asabiyet duygusunun bulunmadığı yerlerde ne millet vardır ne de devlet. O duygu olmadan dinin yayılması ve devletin korunması mümkün değildir. Yani İbni Haldun’a göre zulme dönüşmeyen ve pozitif etkisi olup psikososyal ve hukuki alanlarda itidal üzere giden asabiyet duygusu doğaldır.

Bediüzzaman Said Nursi, önemine binaen bu konulara özel vurgu yapmış ve şöyle demiştir. “ Frenk illeti diye tabir ettiğimiz ırkçılık, unsurculuk fikriyle Avrupa, alem’i İslâm’ı parçalamak için içimize bu Frenk illetini aşılamış. Fakat bu hastalık ve fikir gayet zevkli ve cazibedar bir haleti ruhiye verdiği için, pek çok zararları ve tehlikeleriyle beraber, zevk hatırı için her millet cüz’i külli bu fikre iştiaak gösteriyorlar³².”

Evrensel ve son din olan İslâm Dinini ırkçılık kokan milli veya yöresel sloganlarla açıklamaktan da sakınmak gerekir.. Yani İslâm’a hizmet etmeyi amaçlarken Türk-İslâm ya da Arap-İslâm ya da Acem İslâm sentezleri gibi beşeri ilaveler yapmak da asabiyet taassubunun bir göstergesi olup yanlıştır. Çünkü bütün insanları huzura kavuşturmayı hedefleyen İslâm Dininin beşeri sentezlere asla ihtiyacı yoktur. Zira İslâm Dinine adını bizzat Allah vermiştir³³.

Bu nedenle İslâm Dini cahiliye döneminde olduğu gibi soy sop veya ırklarla övünmeyi yasaklamış ayrıca ırkçılığa davet edenleri, ırkçılık üzerine savaşıları ve ırkçılık üzerine ölenleri peygamberimizin diliyle şiddetle yermiş ve bu asabiyet anlayışını devam ettirenlerin cahiliye adeti üzerinde olduklarını vurgulamıştır³⁴.

Said Nursi, Hucurat Suresi 13. Ayet tefsirinde ırkçılığın genel portresini de vermektedir. Milliyet fikrinin iki kısım olduğunu beyan eden Said Nursi, bunlardan birinin menfi, uğursuz ve zararlı olduğunu, başkasını yutmakla beslendiğini ve diğerlerine adavet göstermekle devam ettiğini, bu zihniyetin kronik düşmanlıklara ve toplumlar arası gerilimlere sebep olduğunu vurgular.

Yine Said Nursi’ye göre milliyet fikrinin ikinci şekli müsbet milliyettir. Bu anlayışa göre her toplumun kendi iç bünyesini sevmesi, yükselişini istemesi bunun için gayret etmesi demektir. Hamiyet-i milliye namıyla her ferдин başka milletlere zarar vermeden kendi milletinin menfaatlerini takip etmesi elbette hakkıdır ve bu gayret zararsızdır. Bu gayreti İslamiyet reddetmez. Bu gayret yardımlaşmaya, dayanışmaya ve güç birliğine sebeptir. İslam kardeşliğini güçlendirir.

Said Nursi’ye göre milliyet fikri İslamiyet’e yardımcı ve kale gibi olmalı, zırh olmalı fakat dinin yerine geçmemelidir. Çünkü İslamiyet’in verdiği uhuvvet ve kardeşlik içinde “bin

³¹ Bkz. Ali İmran 103

³² Emirdağ Lahikası, ss..747-748

³³ Maide Suresi(5) 3 Hac Suresi(22)78...

³⁴ İbni Mace es-Sünen Fiten 7

kardeşlik ruhu vardır."Din kardeşliği berzah aleminde ve beka aleminde de kalıcıdır, yaşanmaya devam edilir. Onun için milliyetçilik ne kadar güçlü de olsa İslam kardeşliğinin ancak bir perdesi hükmüne geçebilir.. Yoksa İslam kardeşliğini bırakıp yerine milliyetçiliği koymak büyük hatadır; kalenin taşlarını kalenin içindeki elmas hazinesinin yerine koyup o elmasları dışarı atmaktan farksız bir ahmaklık ve cinayettir³⁵.

İrkçilik ve asabiyet konusunda ayrıca üstad Mevdudi ve Cumhuriyet dönemi mütefekkirlerinden Babanzade Ahmet Naim de son derece önemli mesajlar vermiştir. Onların görüşleri de Said Nursi'nin görüşleriyle uygunluk arz etmektedir. Onlar, ırkçılığın İslam düşmanı emperyalist zihniyetler tarafından icad edildiğini ve özellikle İslam alemini bölmek, parçalamak ve kontrol etmek amacıyla da sürdürüldüğünü ifade etmişlerdir. İrkçilik(rasizm) ve buna benzer şovenist düşünceler özellikle Fransız ihtilalinden sonra revaç bulmuştur.

Öte yandan gayrı müslim egemen güçler, ırkçılık ve asabiyyet fitnessini daha ziyade etnik milliyetçilik ve mezhebi farklılıkları öne sürerek alevlendirme taktiği uygulamaktadır. Emperyalist fitne odakları birçok haksız savaşla müslümanları soykırımdan geçirdikleri yetmiyormuş gibi daha sonra müslümanlar tarafından vahdet şuru oluşmasını diye asabiyet mikrobunu yaymaya çalışırlar. Babanzade Ahmet Naime ve Mevdudiye göre kavimler realitedir. Milliyetçilik görüntülü ırkçı tutumlar ise İslam düşmanlarının ürettiği ve fitne için yaydığı sapkın bir ideoloji sayılmaktadır. Böylece Mevdudi ve Babanzade bu konulara sık sık vurgu yaparak müslümanları daha dikkatli olmaya çağırır³⁶.

Yine tarih sayfalarına baktığımızda ise ırk ve milliyetçilik taasubunu ziyadesiyle üzerinde taşıyan insanlar vardır. Bu insanların içinde ırkçılığı ideoloji haline dönüştüren nice devlet adamları şovenist kafa yapısı yüzünden toplumsal kaosa hatta kitle katliamlarına dahi sebep olmuşlardır.

Bunlardan en çok göze batan Yahudi milletin tarih boyu takındıkları ırkçı tavır ile Amerika'da uzun yıllar etkisini sürdüren ırk ayrımcılığı, Nazi Almanya'sındaki Hitler faşizmi ve Güney Afrikadaki aparteid³⁷ rejimidir. 1992-1995'li yılları arasında Bosna Hersek'te ve özellikle Srebrenitsa'da yapılan katliamlar da aynı şekilde ırkçı fanatizmin yansımalarıdır., Son aylarda da Suriye ve Arakan müslümanlarına yapılan saldırılar da bir bakıma fanatizmin göstergeleri sayılır. Asabiyyete dayanan rejimlerin ötesinde bireysel ırkçı sapkınlar da şiddet uygulayabilir. Örneğin 22 Temmuz 2011 tarihindeki, Norveç katliamcısı Ander Behring Brevik gibi.

İrk üstünlüğünü iddia eden anlayışlara İslam'da asla yer yoktur. Örneğin kendilerini seçilmiş kavim olarak algılayan ve bunu tahrif ettikleri kitaba da yansıtan Yahudiler, diğer insanların kendilerine hizmet için var edildiklerini zannetmektedirler. Milli ilah olarak kabul ettikleri Yehova tarafından bu yeryüzü sadece Yahudi millete miras olarak verilmiştir. Dolayısıyla yeryüzünü mülk edinmek, devlet kurmak, hürriyet sahibi olmak sadece Yahudilerin hakkıdır. Yahudi olmayan Goyimler için bu haklar söz konusu olamaz³⁸. Özet olarak Siyonizm adıyla özetlenecek bu anlayışa göre doğuştan günahkar olan diğer milletlerin sadece Yahudiye hizmet için yaratıldıkları ve asıl vip. varlığın kendileri olduklarını sanmaktadırlar. Bu şovenist yaklaşımları nedeniyle başta Allah'ın gönderdiği nice peygamberleri yalanlamışlar ve katletmişler³⁹ ve günümüzde de katliamlarına ne yazık ki fırsat bulduklarında devam etmektedirler.

³⁵ Bediüzzaman Said Nursi Mektubat 26. Mektup 3. Mebhas ss.538-548

³⁶ Bu konularda daha geniş bilgi için bkz. Babanzade Ahmet Naim, İslamda Kavmiyetçilik Yoktur, E. Düzdağ: Yakin Tarihimizde İslam ve İrkçilik Meselesi, Mevdudi, Tefhim'ül Kur'an, T. Ataöv, Siyonizm ve İrkçilik, M. Karaşahan: İrkçilik Cehennemini,

³⁷ Güney Afrikada 1948- 1994 yılları arasında uygulanan polisiye ve ırkçı beyaz azınlık rejimi. Güney Afrika'da apartheid'a karşı Anti-Apartheid Hareketi oluşturulmuş, Nelson Mandela iktidarıyla ırkçı-ayırımı uygulamalar durdurulunca Apartheid rejimi de son bulmuştur.

³⁸ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.: İsmail Faruki, İslam ve Siyonizm

³⁹ Bkz. Bakara Suresi (2)87

Darwinizm ideolojisinin sosyolojik yönü sadece açığa çıktığı İngiltere’de değil Dünya’nın diğer ülkelerindeki emperyalistlere ve ırkçılara dayanak oluşturuyordu. Bu nedenle tüm dünyada hızla yayılma imkanı buldu. Bu ırkçı teoriyi benimseyenlerin başında Amerikanın 26. başkanı Theodore Roosevelt bulunmaktadır.

Öyle ki, Roosevelt,kızılderililere karşı tehcir politikasını en şiddetli şekilde uyguladı. “The Winning of The West” Batının zaferi adlı kitabında katliamın ideolojisini kurarak, yerli halk olan Kızılderilileri ortadan kaldıracak ırksal bir savaşın zorunlu olduğunu söylemişti. En büyük dayanağı ise yine yerlileri ilkel (primitif) bir tür olarak tanımlayan Darwin teorisiydi. Roosevelt ayrıca İngilizce konuşan insanların yani Anglo Saxonların tüm insan ırklarının en ilerisi olduklarını iddia etmiştir.Öte yandan Amerika Birleşik Devletlerinde 1960’lı yıllara kadar ne yazık ki Jim Crow adıyla 1875 yılında çıkan ırkçılık yasası etkisini sürdürüyordu. Hatta restoranların çoğunda köpekler ve zenciler giremez ifadelerini yansıtan tabelalar asılıydı.Aynı ırkçı tabelalar,tren ve otobüslerde de asılıydı. Irkçı tutumun en ağır hissedildiği alanlar ise Amerikadaki okullardır. A.B.D’nin bu ırkçı politikasını en çok eleştiren zenci liderler Martin Luther King ile Malcolm x’dir.

Sosyoloji tarihine bir göz atıldığında gerek toplumsal oluşumları ve gerekse toplumsal sistemin örgütünü tamamen ırka dayalı olarak izaha çalışan ve bu konuda sonraki ırkçı ideologlara fikir babalığı yapan ve hatta ırk okulu adıyla teoriler üreten bilginler de vardır.Bunlar başta Arthur De Gobineou olmak üzere Vacher De Logouge,Otto Arman,Francis Galton ve Karl Person’dur.Bu bilginler Darwinci öğretiyi de benimseyen kişilerdir.Onlara göre

a-Irklar arasında eşitlik yoktur.Sadece üstün ve aşağı ırk vardır.Beyaz sarı ve siyah ırkın içinde en üstünü Beyaz ırkın Arya koludur.(tarihi ve felsefi ırkçı yaklaşım)

b-Arya ırkından olanlar,aşağı ırktan sayılan diğer ırkları sınır dışı etmelidir.Farklı ırklar arasında evlilik de yapılmamalıdır.Çünkü aşağı ırktan bir kişi Arya ırkından biriyle evlenirse üstün ırk yapısı bozulur.(biyometrik ırkçı yaklaşım)

c-Toplumların bozulması ve dejenere olması ne din taassubu ne ahlaksızlık ne de tutarsızlık ile olur.Bozulma ve dejenerasyon üstün ırk değerini yitirmekle olur.Melezleşme de bozulmanın farklı bir şeklidir.

Öte yandan antropometrik bir yaklaşımla Almanya’da Otto Ammon,kent ve köy insanların kafataslarını ölçtükten sonra Ammon Yasası denecek bir tasarı sundu.Dolikosefaller ve Brakisefaller.Birinci gurup şehir yaşamına düşkün ve aktif diğeri ise daha pasif ve toprağa bağımlı.Fransa’da ise Vacher de Lapouge,beyaz olmayan sınıfların uygar yaşama uyum sağlayamamış vahşilerin çocukları ya da kanı bozulmuş sınıfların soysuz temsilcileri oldukları görüşüyle Paris’in aşağı ve yukarı sınıflarının mezarlıklarındaki kafataslarını ölçerek Ammon yasasına destek verdi.Görüleceği üzere ırksal temele dayalı düşünce ürünleri ve dolayısıyla ırkçı taassup yanlış da olsa sosyoloji tarihinde önemli bir yer işgal etmektedir⁴⁰.

Yine yakın tarihteki Nazi Almanya’sında Hitler’in gösterdiği davranışlar da ırk taassubudur. Üstün ırk fikriyle aslında sosyal Darwin ideolojisi güden ve De Gobineou fikir önderi kabul eden Hitler, bu agresif ve diktatör kimliği ve oluşturduğu Nazizm rejimi ile de tarihin en büyük katliamlarından birine imza atmıştır. Özellikle 2. dünya savaşındaki kitlesel vahşetler ırkçılık paranoyasının en büyük göstergelerinden biri sayılır⁴¹.

Hitler’in fikirlerine değer verdiği kişilerden biri ırkçı Alman tarihçi Heinrich von Treithschke’dir. O da referans olarak Darwin’i kabul ediyor ve şöyle diyordu.”Sarı uluslar,

⁴⁰ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. N. Ş. Kösemihal, *Sosyoloji Tarihi* ss 54-75

⁴¹ -Bu konuda ayrıca bkz. *Encyclopedia International*, pp. 8/460-462, *The World Book Encyclopedia*, pp.9/236-24,A:Giddens:Sosyoloji,N.Ş.Kösemihal:Sosyoloji Tarihi

sanat yeteneklerinden ve siyasal özgürlük anlayışından yoksundurlar. Siyah halkların görevleri ise beyazlara hizmet etmek ve sonsuza dek beyazların tiksintilerine hedef olma⁴².

Batı dünyasındaki asabiyet özellikle Fransız ihtilali ile ivme kazanmıştır. Bu fikirlerden sonra gerek Balkanlarda ve Avrupada gerek Amerika kıtasında ve gerekse ortadoğuda asabiyete dayalı hareketler olmuş buna dayalı olarak çeşitli dikta rejimler ve devletler kurulmuş ve böylece de birçok bölgede Allah'ın sistemi ve İslam kardeşliği unutulmuştur. Asabiyet dini bağları gevşetmiş bunun yerine aşiret,,kabile,kavim hasılı etnik milliyetçiliğe dayalı devletler kurulmuştur. O günden bu yana İslam'a ters gelen uygulamalar hala devam etmektedir.Ancak Arap Baharı adıyla Tunus'ta başlayan kıyam adeta domino etkisi yaparak asabiyetçi diktatörlerin yıkılmasına vesile olmuştur.

3- Cemaat ve Mezhep Taassubu:

İslâm ülkelerinde birliği ve güçlü olmayı engelleyen sebeplerden biri de hiç şüphesiz cemaat ve mezhep taassubudur. Tarihte olduğu gibi günümüzde de bu tür saplantılar az da olsa vardır. Müslümanların düşmanları, bu tür taassupları daha da kamçulamaktadır⁴³. Zira bu gibi fanatizm içine giren Müslümanların bir kısmı "benim cemaatim veya benim mezhebim veya mezhep önderim daha üstündür" saplantısına girerek diğer cemaatler hakkında suizanda bulunabilmekte ya da tekfir etmekte dolayısıyla müslümanlara yakışan birlik anlayışına ters düşmektedirler. Bu bağlamda İslam'a yapılabilecek en büyük kötülük tefrikaya düşmek, bölünüp parçalanmak, enerji ve imkanları birbiri ile uğraşma yolunda sarf etmektir⁴⁴. Asrı saadet döneminde Müslümanların ve diğer insanların tüm sorunları Hz.Muhammed'e (s.a.v) arz ediliyor ve çözüme kavuşuyordu. Peygamberimizin ölümünden sonra ve özellikle Hz.Osman ve Hz.Ali döneminden itibaren ve de fetihler nedeniyle İslam coğrafyasının büyümesi çeşitli mezheplerin çıkmasına vesile olmuştur.

Kur'an ve Sünneti referans kabul eden tüm mezhep ve yönelişler elbette bir zenginlik sayılmaktadır ve daima böyle algılanmalıdır. Zira mezheplerin değişik şekillerde ve hak yol üzere olması İslam'ın kolaylık ilkesinin açık bir göstergesidir⁴⁵. Örneğin İmam Malik'in Harun Reşid'e hitaben: "Muvatta'ı tek kanun haline getirme, çünkü ulemanın farklı görüşleri bu ümmet için rahmettir, dediği rivayet edilmektedir⁴⁶. İmam'ı Malik'in bu yaklaşımı İslam Dinindeki yüksek toleransı göstermekte ve anti taassup imajı yansıtmaktadır.

Ama tolerans ve müsamahanın olmadığı atılımlar da ne yazık ki zaman zaman vuku bulmuştur. Ameli mezheplerde pek olmamakla birlikte siyasal mezheplerin zuhur etmesiyle birlikte ümmet içinde derin uçurumlar olmuş bazen bu farklılıklar adavet ve şiddeti tetikleyerek sosyal kaoslara ve hatta savaşlara bile neden olmuştur. Özellikle İmamet konusu İslam ümmetinin ihtilaf ettiği ilk konudur⁴⁷.

Hız.Osmanın şehit edilmesinden sonra da Haşimi ve Emevi çekişmeleri alevlendiği için bu tür nahoş hadiseler çok yaygın bir hal almıştır.Hatta bu kabile asabiyeti Siffin savaşına bile neden olmuştur..Bu savaş sonrası oluşan ve ilk siyasal mezhep özelliği taşıyan Haricilik akımı aynı zamanda sosyal fitnelere de zemin hazırlamıştır. Öyle ki Harici mezhebinin derin taassubuna göre Hz.Ali,Muaviye ve Amr bin As'ın öldürülmeleri gerekiyordu. Yapılan çeşitli suikastlarda Amr bin As ile Muaviye kurtuluyor ama Hz.Ali şehid ediliyordu.

⁴² Hitler'in ideolojisi konusunda daha geniş bilgi için bkz. A.Hitler:Kavgam,

⁴³ Londra misyoner teşkilatı başkanı İngiliz ajan Hempher'e şöyle talimat veriyor."Eğer sen İslam ülkelerinde Sünni-Şii kavgasını başlatabilirsın Büyük Britanya'ya en büyük hizmetini yapacaksın" Daha geniş bilgi için bkz. İ.S.Sırma: Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri

⁴⁴ H.Karaman: Laik Düzendeki Dini yaşamak s.36

⁴⁵ - Bakara Suresi Suresi(2)185,El'Elbani: Feth'ül Kebir 2/1344

⁴⁶ -İ.Gazali: İhyau Ulumi'd Din1/72

⁴⁷ Seyyid Hüseyin Nasr: İslam Felsefesi Tarihi,(1-3) c.1 s.174,İmamet ve İmamiye Şiast konularında ayrıca daha geniş bilgi için bkz. A.Gölpınarlı: Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik. E.Ruhi Fiğlalı:İmamiyye Şiastı, Selçuk Yay. İstanbul, ANN K.S.LAMBTON: State and Government in Medieval İslam, W.Montgomery Watt: The Formative Period of İslamic Thought

Yine Emeviler dönemindeki koyu taassup nedeniyle(Arap milliyetçiliği) Hz.Ali ve diğer bazı sahabelere cami minberlerinde uzun yıllar hakaret edici sözler kullanılmıştır. Mümin ahlakına hiç yakışmayan bu çirkin tavırlar yıllar sonra Emevi halifesi Ömer bin Abdül'Aziz ortadan kaldırmıştır⁴⁸. Muaviye'nin ise fanatik Şamlıların kendisine karşı sadakatlerini denemek için hiç de hoş

olmayan bazı taassupkar davranışlara girdiği de rivayet edilir⁴⁹.

Taassubun diğer farklı boyutu ise cemaat asabiyetidir. Tıpkı mezhep taassubunda olduğu gibi Cemaat taassubunda da sıkıntılar büyüktür. Zira cemaat taassubu tüm İslam aleminde görülebildiği gibi ülkemizde de sık sık kamuoyunu meşgul eden konular arasında olmuştur. İleri derecede olmasa dahi cemaat ve mezhepler arası oluşan taassup yer yer görülmekte ve samimi Müslümanları incitmektedir. Hatta bazan ülkemizdeki siyasal otorite ile çeşitli cemaatler arasında ciddi problemler varmış gibi mesajlar üretilir veya x cemaati merkezi hükümeti yönetmekte veya yönlendirmektedir şeklinde haberler yapılmaktadır. Bu tür taassuplar bazen daha uç noktalara kaydırılıp cemaat mi daha üstün yoksa merkezi hükümet mi? gibi polemiklere bile dönüşebilmektedir. Söz konusu taassup izleri bazı medya sektöründe daha çok yer işgal edebilmektedir.

Yine örneğin taassup psikolojisi nedeniyle A cemaatinin gazetesi, B cemaatinin televizyonu veya x cemaatinin radyosu ve Said Nursi'nin yurdu gibi farklı gruplaşmaları zaman zaman izliyoruz. Bu farklılıklar itidal üzere olduğu sürece elbette normal karşılanır. Zira Said Nursi'nin de belirttiği gibi dini cemiyetler, "maksadda ittihat" etmelidir. Metotda ittihad mümkün olmadığı gibi caiz de değildir⁵⁰. Fakat dini cemaatler birbirlerini aşağılayıp düşmanlığa sebep oluyorsa orada taassup dehşeti var demektir. Bu da son derece tehlikelidir. Zira cemaat ve hizmet tüccarlığı yapıp diğer mutedil cemaatleri tahkir etmek ve İslam'a hizmette kendini adeta vip cemaat olarak kabul etmek son derece çirkindir. Kur'an-ı Kerim, Fussilet Suresi 33.Ayetinde"İman edip,Salih amel işleyen ve Allah'a davet eden kişiden daha güzel sözlü kim olabilir" derken Necm Suresi 32.Ayette de "Kendinizi temize çıkarmayın.Çünkü O,takva sahiplerini en iyi bilendir." buyurmaktadır. İslâm'a göre Müslümanların takip etmesi zorunlu iki kaynak vardır. Bunlar ise sadece Kur'an ve Sünnettir⁵¹.

Kur'an ve sünneti ihmal edip sadece cemaati veya cemaat liderini izlemek veya onları La yüs'el kabul etmek elbette yanlıştır. Bugün Türkiye'de ne yazık ki bazıları istisna olmak üzere cemaat mensuplarının belki bir kısmı diğer cemaat mensuplarına selam bile vermemektedir. Birbirlerinin gazetelerini bile okumamaktadır. Oysa şuurlu bir Müslüman hangi mutedil cemaate ait olursa olsun çeşitli gazete veya dergileri taassup göstermeden okuyabilmeli ve istifade edebilmelidir. Cemaatlerin, mezheplerin veya tarikatçı fikirlerin usul ve yöntemleri, hizmet anlayış algıları farklı olabilir önemli olan Said Nursi'nin de vurguladığı gibi maksatta ittihad etmektir.

Objektif bir değerlendirme yapıldığında Allah'ın dinine iman eden ve onun Resulüne tabi olan tüm müminler aslında tek cemaattir. Cemaat ve mezhep taassubu ile vahdete ulaşılmaması ve Müslümanların bölük bölük olması İslam düşmanlarını oldukça memnun etmektedir. Oysa Allah, "dağılmayınız, bölünmeyiniz ve Allah'ın ipine sımsıkı sarılınız⁵²" diyerek inananları açıkça uyarılmaktadır.

⁴⁸ M.İslamoğlu: *İmamlar ve Sultanlar*, s.106

⁴⁹ A.Gölpınarlı: *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik*, s.185

⁵⁰ Said Nursi: *Hutbeyi Şamiye*,s.105

⁵¹ Hucurat Suresi,(49)1,-El'Elbani:Feth'ül Kebir, c.1 s.566

⁵² 5Ali İmran Suresi(3)103

Cemaat ve mezhep taassubundan bahsederken gayrimüslim cemaatlerdeki taassubu da unutmamak gerekir. Hristiyan mezheplerinin taassubu kendi aralarında zaman zaman lokal şiddete başvurmuştur. Hatta Katolik ve Protestan taassubu savaflara bile neden olmuştur⁵³.

Fakat Hristiyan dünyasında görülen ve tarih boyunca da etkisini sürdüren ve hala da kripto yöntemlerle devam eden Haçlı fanatizminin asıl saldırısı Müslümanlar üzerine olmuştur. Bu fanatizmin öncü kuvvetleri papa ve oryantalistlerdir. Öyle ki bazı Oryantalistlerin

İslam'a olan düşmanlıkları iliklerine kadar işlemiş ve hiçbir zaman nihayet bulmamıştır⁵⁴. Bu nedenle Haçlı seferleri her zaman ve zeminde aslında din görünümü Hristiyan terörü sayılmaktadır⁵⁵. Tarih arşivlerinde toplam sekiz haçlı saldırısı olduğu söylenmesine rağmen bu sayı doğru değildir. Zira Haçlı ruhu farklı görüntülerle bile olsa çağımızda da hala devam etmektedir. Tabii ki bu zihniyet Haçlı ruhundaki derin ve kripto taassubun bir yansımasıdır. Kudüs patriği Elias, Hz. Ömer'e şehrin anahtarını verirken Kudüs Hristiyanlarına dokunulmadı. Beş asır sonra 1. Haçlı seferinde papa 2. Urban'ın talimatlarıyla birçok katliam yapılmıştır. Hatta Kudüs'teki Ömer Camiine sığınan binlerce Müslüman katledildi. 2. Haçlı seferinde Kudüs Selahattin Eyyubi tarafından tekrar geri alınmış ve Hristiyanların burnu bile kanamamıştı. Üstelik Haçlı komutanı Aslan Yürekli Rişar 'a misafir muamelesi yapılmıştır. İstanbul Fethi sırasında da Bizans başbakanı Lukas Notoras'ın sözleri de fevkalade mühimdir. O şöyle demiştir. İstanbul sokaklarında kardinal külahu görmektense Osmanlı sarığını görmeyi tercih ederim⁵⁶.

4-Sevgi ve Nefrette Taassup:

İnsan olma vasfının duygusal plândaki en önemli boyutunu şüphesiz sevgi ve nefret oluşturmaktadır. Ancak sevgi ve nefret İslâmî çizgide ve itidâl üzere olduğu sürece anlam kazanır⁵⁷. Aksi halde meydana gelebilecek taassup insanı manen kör ve sağır yapıp küfür ve şirk'e bile neden olabilir.

Sevgi konusunda insanların düştüğü ifrat ve taassubu Kur'an-ı Kerim haber vermektedir. Özellikle Yahudi ve Hristiyanların sevgide sınırı aşarak nasıl şirk'e düştüklerini Kur'an-ı Kerim haber vermekte ve insanları uyarmaktadır.

a- "Ey kitap ehli, dininizde taşkınlık etmeyin ve Allah'a karşı ancak hakk'ı söyleyin. Meryem oğlu mesih İsa, sadece Allah'ın resulü ve kelimesidir ki onu Meryem'e bırakmıştır. Allah tarafından bir ruhtur o. Allah'a ve peygamberine inanın ve Allah üçtür demeyin. Bundan vazgeçin, hakkınızda hayırlı olur. Allah ancak bir tek ilahtır. O çocuk sahibi olmaktan münezzehtir. Göklerde ve yerde ne varsa onundur. Vekil olarak Allah yeter⁵⁸."

b- "Yahudiler Üzeyir Allah'ın oğludur dediler. Hristiyanlar da Mesih (İsa) Allah'ın oğludur dediler. Bu onların ağızlarıyla uydurdukları sözlerdir. Daha önce inkâra sapmış olanların sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin. Nasıl da saptırıyorlar⁵⁹."

c- "Onlar alimlerini ve rahiplerini Allah'dan başka rabler edindiler, Meryem oğlu Mesih'i de. Hâlbuki onlar ancak bir olan Allah'a ibadet etmekle emrolunmuşlardı. Allah'dan

⁵³ Katolik Kilisesinin bağnaz ve katı tutumuna itiraz eden Alman Rahip Martin Luther, 1517 yılında Wüttemberg kilisesinin kapısına bir bildiri asarak Katolik Kilisesinin mistik taassubuna meydan okuma hareketi başlatarak Protestanlığın temelini attı. Özellikle Luther Katolik mezhebindeki evlenme yasasını protesto ederek bir rahibe olan Catherina von Bora ile evlendi. Bu ve benzeri sebepler yüzünden Papa x Leo, 1520'de Luther'i aforoz etti. Lutherin aforoz olayı taraftarlarında derin öfkeye ve taassuba sebep olup istikbaldeki sosyal patlamalara zemin oluşturdu. 1618 - 1648 yılları arasında da Katolik ve Protestan çatışmalarıyla tezahür eden olaylar 30 yıllık bir iç savaşa neden oldu. Nihayetinde Protestanların zaferiyle sonuçlanan savaş Westphalla Barışı ile ancak sona erdi. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz Hakan Olgun Luther ve Reformu Katolisizmi Protesto. 1.baskı Fecr Yay. Ankara 2001

⁵⁴ Daha geniş bilgi için bkz: S.Yıldırım: Oryantalistlerin yanılgıları, İ.S.Sırma: Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri

⁵⁵ S.Hayri Bolay: Felsefe Dünyasında gezintiler, ss.75-80

⁵⁶ Yılmaz Öztuna: Büyük Osmanlı tarihi c1. s.245

⁵⁷ Fatır Suresi(35) 32, Acluni, a.g.e 1/1247

⁵⁸ Nisa Suresi(4) 171

⁵⁹ Tevbe Suresi(9) 30

başka hiçbir ilah yoktur. O, müşriklerin ortak koştuğu şeylerden münezzehtir.⁶⁰ Diğer yandan Hz. Ali sevgisini öne sürerek tıpkı İbni Sebe gibi ifrat ve taassuba düşenler de yukarıdaki örneklerde belirtildiği üzere Yahudi ve Hıristiyanlar gibi yanlış yapmış olurlar. Zira Hz. Ali sevgisinin taassup ve ifrat şekli Gulat'ı Şia⁶¹ anlayışına götürür. Kur'an-ı Kerim'de bu ve benzeri konular hakkında şöyle bir açıklama yer almaktadır: "İnsanlardan kimi de Allah'tan başka şeyleri ona eş ve benzer edinirler, onları Allah'ı sever gibi severler. Hâlbuki müminlerin Allah sevgisi hepsinden daha kuvvetlidir. Zalimler azabı gördükleri vakit, bütün kuvvet ve kudretin Allah'ın olduğunu ve Allah'ın azabının ne kadar şiddetli olduğunu keşke anlasalardı⁶².

Bunların dışında bir de şeyh, efendi veya çeşitli cemaat önderlerine gösterilen ve bazen ifrat derecesine varan sevgiler de görülebilmektedir. Bu tür taassubun içine girenler belki de farkında olmadan sadece cemaat önderini takip eder ve hep onu örnek alıp Kur'an ve Sünneti hâşâ ikinci plana atmış olur. Taassup derecesinde şeyhlerini veya efendilerini sevenler ya da o kişilere bazen insanüstü sıfatlar yakıştırarak bağlananların eğer dikkat etmezlerse küfür ve şirk'e düşme ihtimalleri de bulunabilir. Zira Kur'an, sadece Allah'a ibadet edilmesini ve mutlak yardımın sadece Allah'tan istenmesini emretmektedir⁶³. Çünkü Allah'tan başka sığınak asla yoktur⁶⁴.

Diğer yandan İslâm'da meşru olan "vesile" elbette vardır, ama taassup saplantısı ile meşru "vesile"yi gayrı meşru bir hale getirmemek gerekir. Kur'an'da bahsedilen bu vesile, insanı Allah'a götüren kılavuz olarak anlaşılabilir. Nefret konularında açığa çıkan tarihi taassuba yine özellikle Yahudiler örnek gösterilebilir. Zira Kur'an-ı Kerim onların bu nefretlerine vurgu yaparak hem beşer alemine hem de iman edenlere aynı duruma düşülmemesi için uyarı yapmaktadır. Zira onlar bu nefret taassubu nedeniyle birçok peygamberi öldürmüşler ve Hz.Muhammed'in (s.a.v) risaletini de kabul etmemişlerdir."Eğer inanıyor idiyse daha önce Allah'ın peygamberlerini niçin öldürüyordunuz⁶⁵."

"Allah katından onlara ellerindeki Tevrat'ı tasdik eden bir kitap gelince ki daha önce müşriklere karşı bir zafer kapısının açılmasını istiyorlardı; işte o bildikleri Kitap kendilerine gelince onu inkar ettiler. Artık Allah'ın laneti o inanmayanların üzerindedir⁶⁶. Onlara Allah'ın indirdiği Kur'an'a iman edin! Denildiğinde "Biz bize indirilen Tevrat'a inanırız" derler ve ondan başkasını inkar ederler. Oysa Kur'an onlardaki Tevrat'ı tasdik eden bir gerçektir. Onlara de ki:

"Cebrail'e kim düşman ise şunu iyi bilsin ki,Allah'ın izniyle Kur'an'ı senin kalbine bir hidayet rehberi,önce gelen kitapları doğrulayan ve müminler için de müjdeci olarak o indirmiştir. Kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail ve Mikail'e düşman olursa bilsin ki Allah da inkarcı kafirlerin düşmanıdır⁶⁷."

Yahudiler nefret taassubu nedeniyle sadece peygamberlere değil aynı zamanda Allah'ın Kerim ve Emin olarak tanıttığı vahiy meleği Cebrail Aleyhisselam'a da düşmanlık etmektedirler. Onların bu kin ve nefret kokan zihniyetlerine Kur'an mesajı çok açık ve nettir.

"Sevgi ve nefret taassubu şüphesiz sadece Yahudi ve Hıristiyanlarla sınırlı değildir. Fatır Suresi 42.ayet ise müşrik Arapların da Kur'an'a ve Hz.Muhammed'e (s.a.v) karşı takındıkları kin ve nefreti haber vermektedir."Bütün güçleriyle Allah'a yemin ettiler ki, kendilerine bir uyarıcı gelirse, mutlaka herhangi bir ümmetten daha doğru yolda

⁶⁰Tevbe Suresi(9) 31

⁶¹ Galiye de denilen bu müfritler Hz.Ali'yi ve diğer imamları ilahlaştırınlardır.Bu nedenle İslam Dışı kabul edilmektedirler. Bkz.S.Hayri Bolay: Felsefi Terimler Sözlüğü s.105, Dini Terimler Sözlüğü s.107

⁶² Bakara Suresi,(2) 165

⁶³ Fatıha Suresi, (1) 5

⁶⁴ Kehf Suresi (18) 27

⁶⁵ Bakara Suresi(2) 91

⁶⁶ Bakara Suresi (2) 89

⁶⁷ Bakara Suresi(2) 97-98

olacaklardır.Fakat onlara uyarıcı gelince,onların nefretini artırmaktan başka bir şey olmadı.” Şüphesiz bu Rabbanî mesajlardan alınacak psikososyal bir çok ders vardır. Özellikle halkı Müslüman olan ülkelerde oluşabilecek nefret taassuplarının engellenmesi fevkalade zorunludur. Zira İslam Alemindeki farklı cemaatlerin birbirlerine zaman zaman atabildikleri nefret tohumları maalesef olabilmektedir. Kontrol altına alınmadığında domino etkisiyle tüm İslam alemine yayılıp büyük tahribatlara ve fitnelere sebep olabilir. Gazaba uğrayan ve dalalete düşen toplumlar gibi olmamak için taassup saplantısından mümkün merteye uzak olmak gerekir.

SONUÇ

Adı ne olursa olsun taassup, şuurlu ve samimi bir müslümanın şiddetle uzak durması gereken cahiliyye sıfatıdır. Eğer Müslümanlar arasında özellikle fitneyi kamçılayan ırk, milliyet, cemaat ya da sevgi-nefret taassubu görülüyorsa bunun ortadan kaldırılması için öncelikle ilim adamlarının harekete geçmesi gerekir. Çünkü Kur'an'ı Kerimde emredilen iyiliği emir, kötülükten sakındırma konusunda ilim adamları peygamberlerin varisleri sayılır. Konuya daha yakın ilgisi olan özellikle din bilginleri ile psikopatoloji bilginlerinin müşterek bir yol izlemeleri gerekir. Eğer ulema ilgisiz ve yetersiz kalırsa işte orada afet var demektir. Zira Peygamber Efendimize göre dinin afeti üçtür. Fasık alim, cahil ve zalim başkanlar ve cahil sofular⁶⁸. Görüleceği gibi alimlerin fasık bir karaktere bürünmesi ümmet için büyük bir afet hükmündedir. Zira toplumların ıslahı veya fesadı iki gurupla mümkündür. İşte onlar alimler ve amirlerdir. O halde ben Müslümanım diyen herkes “Müslüman ama bizim cemaatten ve mezhepten değil” veya varsa “Müslüman ama bizim ırktan değil” saplantısını derhal ve mutlaka terk etmelidir. Zira en değerli insan vasfı sayılan hidayet ve takva, cemaat veya milliyet taassubu ile değil Allah'a ve onun peygamberine itaat ile kazanılır. “Manevi mikrop” misali pek çok kötülüğün kaynağı olan taassuptan mutlaka uzak durulmalıdır. Toplumsal dokuyu hatta küresel dengeleri tahrip edecek kadar tehlikeli sayılan taassup, cahiliye karakteri sayıldığından mutlaka terk edilmelidir. Kesinlikle unutulmamalıdır ki Allah'ın dinine iman eden ve onun Resulüne tabi olan bütün Müslümanlar aslında tek cemaattir. İman edenler açısından ortak payda İslam olduğuna göre farklı alternatiflerle taassup içine girmek hem yanlış hem de çirkindir.

KAYNAKÇA

- ABD'ÜLBAKİ Muhammed Fuad, *El-Mu'cem'ül-Müfehres Li Elfaz'il-Kur'an*, 2. baskı. Kahire.
- ADASAL,Rasim (1980).*Normal ve Anormal Açından Psikososyal Yönleriyle Kişilik ve Karakter Portreleri*, 2. Baskı, İstanbul: Minnetoğlu Yay.
- AHMET NAIM.(1991). *Babanzade: İslamda Kavmiyetçilik Yoktur*, İstanbul: Bedir Yay.
- ATAÖV, Türkkaya (2006). *Siyonizm ve Irkçılık*, 1.baskı, İstanbul: İleri Yay.
- BOLAY, Süleyman Hayri (1987). *Felsefi Doktrinler Sözlüğü*, 4. bsk. Akçağ Yay., Ankara
- BOLAY, Süleyman Hayri (2006). *Felsefe Dünyasında Gezintiler*, 1.baskı, İstanbul: Nobel Yay.
- Dini Terimler Sözlüğü* (2009). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- DÜZDAĞ,Ertuğrul (1997). *Yakın Tarihimizde İslam ve Irkçılık Meselesi*,Nil Yay, İstanbul
- EL-ACLUNİ, İsmail b.Muhammed (H.1351). *Keşf'ül-Hafa*, 2. baskı, Beyrut
- Eİ'ELBANİ,M. Nasruddin (1988). *Feth'ül-Kebir*, 3. baskı, Beyrut
- Eİ'KATTAN,Ahmet,EZ-ZEYN Muhammed: Tagut, çev.K.Yalçın, Konya: Esra Yayıncılık.
- Encyclopedia International* (1968). NewYork: Grolier İnterporated.
- FARUKİ, İsmail Raci (1987). *İslam ve Siyonizm*, çev.A.Özdür, İstanbul: Risale Yay.
- FIGLALL,Ethem Ruhi, (...) *İmamîyye Şiâsi*, İstanbul: Selçuk Yay.
- İmam-ı Gazali (1996). *İhyau Ulumid-din*, çev.M.A.Müftüoğlu, İstanbul: Umut Matbaacılık.
- GIDDENS,Anthony (2000). *Sosyoloji*, çev:H.Özel-R.Güzel, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- GÖLPINARLI, Abd'ül Baki (1979).*Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik*, 1.baskı, İstanbul: Der Yay.
- GÜMÜŞHANEVİ,Ahmed Ziyauddin (1982). *Ramuzu'l-Ehadis*, (Hadisler Deryası) çev. A. Bekkine, Milsan Basın Sanayi A.Ş. Veb Ofset Tesisleri
- HİTLER,Adolf (2002). *Kavgam(Main Kampf) 1-2*, çev.R.Özdek, İstanbul: Yağmur Yay.
- İBNİ HALDUN (2011). *Mukaddime (1-2)*, Hazırlayan,S.Uludağ, İstanbul: Dergah Yay.
- İBNİ MACE, Ebu Abdillan Muhammed bin Yezid el-Kazvini,(1401/1981). *es-Sünen*, İstanbul

⁶⁸ İ.V.Gümüşhenevi,Hadisler Deryası, ¼

- İslam Ansiklopedisi*(1966). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- İSLAMOĞLU, Mustafa (2011). *İmamlar ve Sultanlar*, 19.baskı, İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- KARAMAN,Hayrettin (1997). *Laik Düzende Dini Yaşamak*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- KARŞAHAN,Mesut (2010). *Irkcılık Cehennemi*, İstanbul: Pınar Yay.
- KÖSEMİHAL,Nurettin Şazi(1999). *Sosyoloji Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- LAMBTON, Ann.Ks (1991). *State and Government in Medieval İslam*, Oxford University Pres.
- NASR,,Seyyid Hüseyin (2007). *İslam Felsefesi Tarihi(1-3)*, çev. Ş. Öçal -H. T. Başoğlu, 1.baskı, Açılım Kitap.
- OLGUN,Hakan (2001). *Luther ve Reformu Katolisizmi Protesto*, 1.baskı, Ankara: Fecr Yay.
- ÖZTUNA,Yılmaz, (1994). *Büyük Osmanlı Tarihi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- SAİD NURSİ.(2006).*Emirdağ Lahikası*, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat.
- SAİD NURSİ (1996). *Hutbe-i Şamiye*, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat.
- SAİD NURSİ (2004). *Mektubat*, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat.
- SIRMA, İhsan Süreyya (...). *Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerler*, 7.baskı, İstanbul: Beyan Yay.
- The World Book Encyclopedia* (1967). Field Enterprises, Educational, Corporation,Chicago
- Türkçe Sözlük* (2005)10.baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (1991). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- WATT,W.Montgomery (1998). *The Formative period of İslamic Thought*, Oxford: Edinburg University Pres.
- YILDIRIM, Suad (2002). *Oryantalistlerin Yanılgıları*, 2. baskı, İstanbul: Ufuk Kitap .
- ZEYNUDDİN,Ahmed Zebidi (1986). *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*,) çev. K. Miras, 8. baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.